

Warszawa, 31 grudnia 2024 r.

dr hab. Marek Świerczyński, prof. UKSW
Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego
Instytut Nauk Prawnych
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Recenzja rozprawy habilitacyjnej: „*Digitalization and the Use of New Technologies in International Arbitration*” oraz opinia o dorobku naukowym dr Magdaleny Łągiewskiej

Przedmiotem niniejszej recenzji jest dokonanie oceny czy osiągnięcia naukowe dr Magdaleny Łągiewskiej odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742). Recenzja została sporządzona na podstawie uchwały nr 107/2024 r. Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Gdańskiego z 28 października 2024 r.

Po dokonaniu analizy dorobku Habilitantki w zakresie kryteriów określonych w w/w przepisach stwierdzam, że Habilitantka spełnia wymagane warunki dla nadania Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Rozprawa habilitacyjna wnosi istotny i oryginalny wkład w rozwój uprawianej dyscypliny naukowej. Charakteryzuje się wysokim poziomem merytorycznym, zawiera propozycje rozwojowe, w tym o charakterze interdyscyplinarnym. Pozostały dorobek naukowy oraz działalność naukowa Habilitantki również spełniają wymagane kryteria ustawowe. Przedłożone do oceny opracowania są wartościowe, a przedstawione w nich zagadnienia prawne zostały starannie i wszechstronnie omówione. W skład osiągnięć Habilitantki wchodzi również dorobek dydaktyczny, popularyzatorski i organizacyjny, obejmujący m.in. aktywny udział w konferencjach naukowych, popularyzację nauki oraz działalność dydaktyczną.

I. Ocena rozprawy habilitacyjnej

1. Uwagi wprowadzające

Jako główne osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Habilitantka wskazała monografię pt. *Digitalization and the Use of New Technologies in International Arbitration*, Leiden-Boston 2024, wyd. Brill, ISBN: 978-90-04-70070-3, eBook (ISBN: 978-90-04-70071-0).

Rozprawa zawiera analizę problematyki prawnej związanej z wykorzystaniem nowych technologii w arbitrażu międzynarodowym, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań stosowanych w międzynarodowym arbitrażu handlowym.

Niewątpliwie technologie informatyczne już teraz w istotny sposób oddziałują na mechanizmy rozwiązywania sporów międzynarodowych. Zjawisko to zapewne ulegnie przyspieszeniu w związku z rozwojem narzędzi opartych na sztucznej inteligencji. Dlatego niezbędna jest pogłębiona refleksja prawna, z której wynikać będą nie tylko zalety cyfryzacji mechanizmów rozstrzygania sporów prawnych, ale związane z tym zagrożenia, jak np. ryzyko dehumanizacji wymiaru sprawiedliwości¹. Doświadczenia bardziej zaawansowanych państw w tym zakresie, w tym Chińskiej Republiki Ludowej wymagają ostrożnej i wyważonej oceny – bez przejawiania nadmiernej fascynacji dla nowych technologii. Dlatego istotną wartością monografii jest wskazanie stosowanych w państwach azjatyckich rozwiązań, aczkolwiek oczekiwałbym przez Autorkę ich bardziej krytycznej oceny, mając choćby na uwadze europejskie standardy wymiaru sprawiedliwości.

Warto zauważyć, że - odmiennie niż Autorka przedstawia to w autoreferacie - dostępna jest bogata literatura prawnicza dotycząca problematyki cyfryzacji postępowań arbitrażowych, jak i innych, alternatywnych wobec sądownictwa tradycyjnego,

¹ Zob. szerzej *Guidelines of the CEPEJ on how to drive change towards Cyberjustice*, <https://rm.coe.int/16807482de>.

mechanizmów rozstrzygania sporów prawnych. Spośród wielu takich opracowań wystarczy wymienić następujące przykłady:

1) *Arbitration in the Digital Age: The Brave New World of Arbitration* (red. M. Piers, C. Aschauer), Cambridge University Press 2018, w której autorzy szczegółowo analizują, w jaki sposób technologie informatyczne mogą być skutecznie i zgodnie z prawem wykorzystywane w postępowaniach arbitrażowych;

2) *International Arbitration and Technology* (red. P. Ortolani, A. Janssen, P. Wolters), Kluwer 2022, w której wyjaśniono kluczowe zagadnienia wdrażania technologii informatycznych w arbitrażu międzynarodowym;

3) *Online Arbitration in Theory and in Practice: A Comparative Study of Cross-Border Commercial Transactions in Common Law and Civil Law Countries*, Cambridge 2019 opracowane przez I. Amro, w którym przedstawiona została problematyka tzw. arbitrażu online.

Zatem dostępne są zarówno monografie, jak i inne obszernie opracowania poświęcone cyfryzacji arbitrażu międzynarodowego. Temat ten został zbadany z różnych perspektyw, w tym wykorzystania technologii informatycznych w postępowaniach arbitrażowych, rozwiązań z zakresu arbitrażu online oraz szerszego aspektu wpływu technologii cyfrowych na międzynarodowe procedury rozstrzygania sporów. Trzeba natomiast mieć na uwadze, że dziedzina cyfrowego arbitrażu dynamicznie się rozwija, a nowe badania i publikacje pojawiają się regularnie. Należy mieć na uwadze, że opracowanie przez Habilitantkę monografii w języku angielskim na ten temat wnosi istotny wkład polskiej doktryny w międzynarodową dyskusję dotyczącą cyfryzacji arbitrażu. Podsumowując, pomimo dostępności różnych opracowań na ten temat, istnieje potrzeba prowadzenia ciągłych badań w tej dziedzinie.

Trzeba też zauważyć, że zagadnienia te są omawiane w literaturze światowej szeroko, w kontekście postępującej cyfryzacji szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości, o czym Autorka zdaje się zapominać, nadmiernie skupiając się przy doborze źródeł jedynie na opracowaniach poświęconych arbitrażowi. A przecież te same problemy występują

zarówno, gdy chodzi o arbitraż, jak i sądownictwo powszechne. Wystarczy tu wskazać problematykę rozpraw (posiedzeń) zdalnych, o których Autorka również pisze. Szersze wykorzystanie w tym zakresie literatury prawniczej jedynie wzbogaciłoby Jej argumentację.

Tylko częściowo mogę zgodzić się z Autorką, gdy wskazuje ona na brak regulacji dotyczącej wykorzystania technologii informatycznych w międzynarodowym arbitrażu handlowym. Jest to prawda, gdy mówimy o instrumentach prawa twardego (jest też na to za wcześnie). Jednakże mamy obecnie do czynienia z dynamicznym rozwojem instrumentów prawa miękkiego (*soft-law*), czego przejawem jest nie tylko bogaty dorobek UNCITRAL czy państw pozaeuropejskich (w tym azjatyckich), które Autorka uwzględnia, ale również organizacji europejskich, takich jak Rada Europy (czego Autorka niestety już nie uwzględnia w monografii). Poszczególne, pominięte w monografii, instrumenty Rady Europy wskażę w dalszej części recenzji.

Za zaletę uważam również to, że opracowanie nie jest obszerne (s. 217 z bibliografią), o co byłoby łatwo ze względu na szeroki zakres poruszanych zagadnień. Pozwoliło to na skupienie się Autorki na kwestiach rzeczywiście istotnych. Chwała jej za to, że nie epatuje czytelnika szczegółowym opisem rozwiązań technologicznych, co jest częstą przypadłością wielu opracowań dotyczących cyfryzacji ADR. Z wprawą postuguje się też językiem angielskim. Monografię czyta się łatwo. Autorka operuje krótkimi zdaniami, także gdy pisze o bardzo złożonych zagadnieniach, jak np. związane z rozwojem sztucznej inteligencji. Przejrzystość opracowania wzmacnia wykorzystanie diagramów.

Niektóre fragmenty opracowania mają charakter nadmiernie popularnonaukowy, czego najlepszym przykładem jest rozdział III poświęcony zaletom cyfryzacji arbitrażu (na szczęście krótki). Świadczą o tym również wykorzystane w tych fragmentach źródła. Często nie są to publikacje naukowe, ale np. strony internetowe zawierające podsumowania ze spotkań organizacji zajmujących się arbitrażem. Wartość wygłaszanych tam postulatów nie zawsze jest wiarygodna. Nie uważam tego jednak za istotną wadę recenzowanego opracowania. Fragmenty te służą ilustracji kluczowych zagadnień prawnych, a w monografii przeważa samodzielna i krytyczna analiza prawna proponowanych rozwiązań.

Pomimo powyższych uwag (mających charakter drugorzędny) oceniam pozytywnie przedstawioną monografię i uważam, że stanowi ona wkład do nauki prawa, a co ważniejsze istotny głos polskiej doktryny w międzynarodowej dyskusji dotyczącej rozwoju alternatywnych mechanizmów rozstrzygnięcia sporów. Przedstawione uwagi stanowią jedynie o wartości opracowania, które składania do dyskusji i polemiki. Monografia spełnia zasadniczy cel postawiony przez Autorkę, jakim jest wyjaśnienie wpływu nowych technologii na rozwiązania prawne stosowane w arbitrażu międzynarodowym.

2. Cel naukowy osiągnięcia

Przedmiotem rozprawy, a zarazem głównym celem badawczym, jest wyjaśnienie problematyki prawnej związanej z wykorzystaniem nowych technologii w arbitrażu międzynarodowym. Przeprowadzona przez Autorkę analiza miała również na celu stworzenie listy rekomendacji dotyczących wykorzystania nowych technologii w międzynarodowym arbitrażu handlowym. Monografia wypełnia częściowo ten cel, skoro w podsumowaniu pracy znalazły się dosyć ogólne postulaty. Nie są natomiast sprzeczne z bardziej szczegółowymi propozycjami, które możemy odnaleźć m.in. w dokumentach Rady Europy, czego przykładem są *Guidelines on Online Alternative Dispute Resolution*, European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), Strasbourg, 4 December 2023, CEPEJ(2023)19FINAL.

Habilitantka wskazała na następujące zagadnienia badawcze, które miały jej pozwolić na osiągnięcie założonego celu naukowego:

1) Określenie relacji pomiędzy technologiami informatycznymi a mechanizmami rozstrzygnięcia sporów, w szczególności w międzynarodowym arbitrażu handlowym, w celu ustalenia czy cyfryzacja i wykorzystanie w tym celu tych technologii informatycznych zapewniają właściwy rozwój arbitrażu międzynarodowego;

2) Wyjaśnienie jakie rozwiązania będące wynikiem rozwoju technologii informatycznych zostały przyjęte przez sądy arbitrażowe, wraz z dokonaniem oceny czy obowiązujące regulacje prawne umożliwiają stosowanie takich rozwiązań w arbitrażu międzynarodowym;

3) Ustalenie czy proces cyfryzacji i wprowadzania nowych rozwiązań technologicznych jest korzystny z perspektywy arbitrażu międzynarodowego, przy czym Autorka zwraca szczególną uwagę na wymóg przestrzegania praw podstawowych wynikający z międzynarodowego prawa arbitrażowego;

4) Wskazanie wyzwań i zagrożeń wynikających z cyfryzacji i wykorzystania nowych technologii w postępowaniach arbitrażowych, wraz z przeprowadzeniem oceny czy obowiązujące przepisy prawa oraz standardy międzynarodowe w wystarczający sposób regulują te zagadnienia;

5) Ocena nowych rozwiązań stosowanych w arbitrażu międzynarodowym, takich jak tzw. *green arbitration*, wykorzystanie tzw. „arbitrów” AI, arbitrażu opartego na blockchainie, a także zwrócenie uwagi na problematykę zrównoważonego rozwoju.

Nie mam zastrzeżeń do tak przedstawionych zagadnień szczegółowych. Stanowią one dobrą ilustrację obecnie poruszanych w literaturze zagadnień związanych z cyfryzacją arbitrażu międzynarodowego i szerzej, procedur ADR/ODR. Ułatwiły one Autorce realizację zamierzonego celu monografii. Za właściwe należy uznać podkreślenie współczesnej roli instrumentów prawa miękkiego („*soft law*”). Bez uwzględnienia tego aspektu nie byłaby możliwa wiarygodna ocena procesu cyfryzacji arbitrażu międzynarodowego.

3. Metodologia

Autorka zastosowała szereg właściwie dobranych metod badawczych oraz należycie uzasadniła ich dobór, co zasługuje na uznanie. Zastosowane metody badawcze użyte są w należytej proporcji, a przeważają te, które są najistotniejsze z punktu widzenia problematyki rozprawy i postawionych w niej tez badawczych, czyli formalno-dogmatyczna a częściowo także komparatystyczna, pozwalająca na porównanie rozwiązań przyjętych w różnych państwach oraz instytucjach arbitrażowych. Uwzględnienie rozwiązań przyjętych w Chińskiej Republice Ludowej czy Stanach Zjednoczonych Ameryki jest właściwe, co wiąże się z przyjmowaniem w tych państwach innowacji technologicznych, które oddziałują na

cały świat. Wykorzystano także metodę funkcjonalną w celu ukazania „prawa w działaniu” („*law in action*”).

4. Struktura pracy

Monografia została podzielona na pięć rozdziałów, z których każdy kończy się podsumowaniem i częściowymi wnioskami. Podsumowania te nie zawsze są w pełni satysfakcjonujące, czego przykładem jest podsumowanie rozdziału V. Rozdział ten, który potencjalnie stwarza największe możliwości swobodnej wypowiedzi Autorki („wykazania się”), niestety pozostawia czytelnika z poczuciem częściowego niedosytu.

W I rozdziale Autorka omawia relacje pomiędzy prawem i technologią oraz technologią i mechanizmami rozstrzygania sporów. Przedstawia zarówno koncepcję samej cyfryzacji ADR, jak i rozwiązań z zakresu tzw. arbitrażu online. Celem Autorki było wykazanie, że technologie informatyczne odgrywają coraz większą rolę przy rozstrzyganiu sporów, a nawet przyczyniają się do pojawienia się nowych narzędzi ADR, czego przykładem jest właśnie tzw. arbitraż online. Rozdział został napisany bardzo sprawnie, bez dłużyzn bądź nadmiaru kwestii technicznych. Zasygnalizowane zostały wszystkie istotne kwestie oraz kluczowe źródła prawa. Autorka trafnie wskazuje, że współcześnie nie utożsamiamy ODR tylko z arbitrażem bądź ADR (s. 13 – 14, 16 - 17), ale ogólnie z cyfryzacją postępowań sądowych. Tu warto wskazać, że takie, aktualne rozumienie pojęcia ODR wynika również z wytycznych Rady Europy przyjętych w 2021 r.² Autorka podaje przykłady sądów elektronicznych (powszechnych) utworzonych w Polsce bądź Japonii oraz różnych platform ODR. Na pochwałę zasługuje wskazanie przedstawianych w doktrynie uwag krytycznych wobec cyfryzacji arbitrażu (s. 25 – 26).

W II rozdziale Autorka dokonuje oceny technologii informatycznych wykorzystywanych w instytucjach arbitrażowych. Analiza została przeprowadzona w oparciu

² Wytyczne dotyczące cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości (w sprawach cywilnych i sądowoadministracyjnych) z 2021 r. wraz z oficjalnym komentarzem;
<https://www.coe.int/en/web/cdcj/online-dispute-resolution-mechanisms>

o obowiązujące przepisy w ramach międzynarodowego prawa arbitrażowego, głównie Konwencji nowojorskiej o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych z 1958 r. oraz instrumentów prawa miękkiego, takich jak ustawa modelowa UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym. Autorka wskazuje także na aktualne rozwiązania stosowane w instytucjach arbitrażowych, które dostosowały swoje regulaminy do nowej (post-pandemicznej) rzeczywistości. Są to m.in. narzędzia informatyczne wykorzystywane w wiodących instytucjach arbitrażowych, takich jak Amerykańskie Stowarzyszenie Arbitrażowe (*American Arbitration Association*), Międzynarodowa Izba Handlowa w Paryżu (*International Chamber of Commerce*), WIPO w Genewie, SCC w Sztokholmie, E-Arbitration-T, czy Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych (ICSID). Wybór tych instytucji słusznie motywuje wysokim poziomem ich umiędzynarodowienia oraz innowacyjnością stosowanych tam platform informatycznych. Wskazuje, że dzięki przyjętym rozwiązaniom, strony mogą wносить sprawy i załączać niezbędną dokumentację online.

W pełni zgadzam się z Habilitantką, że wprowadzenie skutecznych mechanizmów z zakresu wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną – tzw. *online filing systems* (s. 33 – 41) jest kluczowe ponieważ jest to wymóg konieczny i podstawowy dla efektywnej cyfryzacji postępowań. Autorka przedstawia kluczowe narzędzia stosowane w tym zakresie przez instytucje międzynarodowe, trafnie odwołując się też do dorobku WIPO. Nie mogę się tu powstrzymać przed komentarzem, że w postępowaniu przez polskim sądem polubownym ds. domen internetowych wciąż zasadą jest dokumentacja papierowa. Jak więc mówić o cyfryzacji procedur w Polsce, skoro nawet w tym przypadku nie wdrożono takiego rozwiązania?

W dalszej części rozdziału analizie zostaje poddana problematyka rozpraw zdalnych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych a Autorka dokonuje prawidłowej identyfikacji związanych z tym problemów prawnych. Uważam, że warto było w tym miejscu uwzględnić wytyczne Rady Europy dotyczące rozpraw zdalnych z 2021 r. wraz z dokumentami towarzyszącymi (dotyczących tzw. dobrych praktyk stosowanych przez państwa członkowskie). Ułatwiłoby to Autorce również wyjaśnienie kwestii terminologicznych. Z kolei tam gdzie mowa jest o przesłuchaniu świadka zdalnie (s. 46, 56 i n.), zamiast albo obok

odwołania do Protokołu Seulskiego czy AAA-ICDR Model Order Autorka mogła uwzględnić rozdział dotyczący tego zagadnienia zawarty w wytycznych Rady Europy o dowodach elektronicznych z 2019 r.³ Podobnie, gdy chodzi o definicję i znaczenie metadanych w zakresie postępowania dowodowego Autorka odwołuje się na s. 61 – 64 do standardów Electronically Stored Information (ESI), nie dostrzegając oceny tego zagadnienia zawartych w ww. wytycznych Rady Europy. Analogicznie, gdy chodzi o bezpieczeństwo cyfrowe (*cybersecurity*), które Autorka omawia głównie w kontekście poufności (s. 46 – 47), można było skorzystać z dokładnego omówienia tych zagadnień, które znalazły się w wytycznych Rady Europy dotyczących ODR z 2021 r.

We fragmencie dotyczących prawa do sądu (s. 48 i n.) brakuje odwołania do art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (odwołanie to pojawia się z kolei w innym rozdziale rozprawy). We fragmencie tym Autorka słusznie krytykuje zgłoszoną w doktrynie (M. Scherer) błędną koncepcję (słusznie już zanegowaną w orzecznictwie), według której „rozprawa zdalna” nie stanowi „rozprawy” w rozumieniu prawnym (s. 49). Kwestia ta wymaga zajęcia jednoznacznego stanowiska, ponieważ w przeszłości mogło to budzić wątpliwości (choć teraz już mniejsze z uwagi na nowe orzecznictwo ETPcz dotyczące tego zagadnienia, np. w sprawie Jallow p. Norwegia).

Nie jest dla mnie zrozumiałe dlaczego przy omówieniu definicji sztucznej inteligencji (s. 64 – 66) Autorka całkowicie pomija dorobek prawny zarówno Unii Europejskiej (Akt o sztucznej inteligencji), jak i Rady Europy (konwencja ramowa o sztucznej inteligencji). Nawet jeśli fragment ten został napisany przed 2024 r. to jednak od wielu lat dostępne były projekty europejskich aktów prawnych oraz rozliczne opracowania dotyczące tego zagadnienia, nie mówiąc już o rozbudowanych instrumentach *soft-law* dotyczących mechanizmów rozstrzygania sporów przy wykorzystaniu sztucznej inteligencji, czego najlepszym

³ Wytyczne o dowodach elektronicznych w sprawach cywilnych i sądowoadministracyjnych z 2019 r. wraz z oficjalnym komentarzem; <https://www.coe.int/en/web/cdcj/activities/digital-evidence>

przykładem jest Karta Etyczna Rady Europy o wykorzystaniu sztucznej inteligencji w systemach prawnych państw członkowskich (zob. aneks z definicją AI)⁴.

Z kolei przy wskazaniu przykładów stosowanych obecnie systemów sztucznej inteligencji (s. 71 – 73) Autorka mogła skorzystać z bogatych danych zawartych w udostępnionym przez Radę Europy repozytorium o nazwie *Resource Center on Cyberjustice and Artificial Intelligence*. Centrum to służy jako publicznie dostępna baza danych zawierająca zweryfikowane przez ekspertów informacje na temat funkcjonalnych systemów sztucznej inteligencji oraz innych kluczowych narzędzi z zakresu tzw. cybersprawiedliwości (ang. *cyberjustice*) wykorzystywanych w cyfrowej transformacji krajowych systemów prawnych. Centrum ułatwia uzyskanie przeglądu takich narzędzi, stanowiąc punkt wyjścia do dalszej analizy korzyści, jak i zagrożeń związanych z ich stosowaniem. Istnienie takiego repozytorium wnosi istotną wartość do naukowej dyskusji na temat sztucznej inteligencji, czyniąc ją bardziej konkretną.

Krytycznie należy odnieść do zbyt optymistycznego przedstawienia przez Autorkę zalet Chat GPT oraz innych systemów generatywnej sztucznej inteligencji w arbitrażu (s. 75 - 77). Obecne zastosowania narzędzi opartych na dużych modelach językowych (LLMs) są związane ze zbyt wysokim ryzykiem błędów i tzw. halucynacji (wymyślanie błędnych odpowiedzi). Z najnowszych badań wynikają istotne wady generatywnej sztucznej inteligencji, gdy chodzi o jej wykorzystanie przy rozstrzyganiu sporów (zob. np. badania Stanford University dostępne na <https://hai.stanford.edu/news/ai-trial-legal-models-hallucinate-1-out-6-or-more-benchmarking-queries>). Wykorzystane w tym fragmencie opracowania źródła mają w przeważającym stopniu charakter popularnonaukowy, pomimo dostępnej już bogatej literatury naukowej oraz wiarygodnych raportów technicznych. Na kolejnych stronach Autorka wskazuje na niektóre wady tych rozwiązań, jednak brakuje wyraźnego stanowiska o nieprzystosowaniu tego narzędzia dla potrzeb arbitrażu, przynajmniej na obecnym poziomie rozwoju oraz w świetle obowiązujących standardów

⁴ Zob. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment, <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>

praworządności. Samo wskazanie ogólnego ryzyka i wad tych narzędzi wydaje się niewystarczające. Wymagają one jednak bardziej pogłębionego komentarza uwzględniającego kontekst ADR/ODR.

W III rozdziale Autorka przedstawia zalety cyfryzacji i wykorzystania technologii informatycznych w arbitrażu międzynarodowym. Wskazuje na potrzebę zapewnienia większego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, zwraca uwagę na możliwość zapewnienia większej przejrzystości, skuteczności, elastyczności, niskich kosztów, efektywności i wygody w zakresie przeprowadzania postępowań online, a także większej różnorodności w arbitrażu międzynarodowym (s. 86 – 93). Zalety arbitrażu elektronicznego zostały przedstawione w uproszczony sposób i chyba nadmiernie optymistyczny. Przeprowadzona analiza prowadzi Autorkę do słusznego wniosku, że proces cyfryzacji i wykorzystania nowych technologii powinien następować zgodnie z podstawowymi zasadami wynikających z konwencji międzynarodowych i międzynarodowego prawa arbitrażowego (np. dostępu do wymiaru sprawiedliwości, prawa do bycia wysłuchanym, obowiązku zapewnienia rzetelnego procesu, itp.). Jest to moim zdaniem najstarszy rozdział, bardzo ogólnikowy i powierzchowny. Widać tu przywiązywanie nadmiernej wagi do samego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a zapomina się o jego jakości. Można to zilustrować hasłem „*more access with less justice*”. Wartość rozdziału byłaby większa gdyby więcej miejsca zostało poświęcone analizie wymogów wynikających z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw człowieka, któremu Autorka poświęciła jedynie wzmiankę (s. 84). W kontekście transparentności stosowanych rozwiązań zabrakło odniesienia do wymogów Aktu o sztucznej inteligencji bądź Konwencji ramowej Rady Europy o sztucznej inteligencji (w tym projektowanej HUDERIA).

Znacznie lepsze wrażenie wywiera rozdział IV, w którym Autorka trafnie wskazuje na problemy i zagrożenia wynikające z cyfryzacji oraz wykorzystania nowych technologii w arbitrażu międzynarodowym. Autorka w istocie szczegółowo omawia różne aspekty postępowania arbitrażowego w kontekście nowych technologii, przedstawiając pogłębioną analizę tego zagadnienia. W mojej ocenie jest to najlepszy rozdział recenzowanej monografii.

Przeprowadzona analiza obejmuje szereg istotnych zagadnień, jak np. problematykę zawarcia umowy o arbitraż (zapisu na sąd polubowny) w formie elektronicznej, ustalenia siedziby arbitrażu w przypadku postępowań online. Autorka odnosi się do wyzwań o charakterze proceduralnym, e-postępowań, e-dowodów, cyfrowych orzeczeń arbitrażowych, kwestii cyberbezpieczeństwa i ochrony danych, a także niemożności obserwowania zachowań i wiarygodności stron podczas zdalnych postępowań. Przeprowadzona analiza prowadzi Autorkę do wniosku, że konieczna jest reinterpretacja postanowień konwencji międzynarodowych, aby w pełni wykorzystać potencjał technologii informatycznych, z czym się zgadzam. Autorka trafnie zauważa również, że w przypadku braku odpowiednich regulacji, regulaminy instytucji arbitrażowych już obecnie zawierają bardziej szczegółowe postanowienia w tym zakresie.

Poniżej kilka uwag polemicznych:

1) gdy chodzi o kwestię mechanizmu zawarcia umowy arbitrażowej w drodze elektronicznej, powstaje pytanie jakie znacznie ma wskazane przez Autorkę rozróżnienie między zawieraniem tych umów w formule *click-wrap* oraz *browse-wrap*. Autorka odnosi się do tej kwestii jedynie pobieżnie. Jakie jest zatem jej stanowisko? Niewłaściwe wydaje się też przywołanie w tym względzie dyrektywy o handlu elektronicznych (s. 96), skoro została już ona dużym stopniu zastąpiona przez nowe przepisy unijne dotyczące jednolitego rynku cyfrowego (będzie jeszcze o nich mowa poniżej);

2) Gdy chodzi o zagadnienie dowodów elektronicznych (s. 106 i n.), warto byłoby odnieść się do wytycznych Rady Europy o dowodach elektronicznych z 2019 r., które zawierają definicję tego pojęcia, jak i ściśle powiązanych z tą problematyką zagadnień (np. znaczenia metadanych). Zamiast tego Autorka odwołuje się do czysto prywatnego „projektu konwencji o dowodach elektronicznych” opracowanego przez S. Masona (s. 146), który nie ma większego znaczenia w praktyce;

3) Brakuje pogłębionej refleksji nad zjawiskiem wykluczenia cyfrowego (ang. *digital divide*). Rozwiązania z zakresu cyfrowego ADR/ODR powinny zapewniać, że wykorzystywana przez nich technologia jest inkluzywna i uwzględniać potrzeby osób wymagających

dodatkowego wsparcia, np. osób z niepełnosprawnościami (ang. *vulnerable persons*)⁵. Takie udogodnienia powinny być uwzględnione na wszystkich etapach stosowanych procedur, w tym w systemach uwierzytelniania, które muszą brać pod uwagę potrzeby tych osób. Ocena ta powinna również uwzględniać fakt, że proces cyfryzacji może wpływać na zdolność użytkowników do podejmowania racjonalnych decyzji. Zbieranie, przetwarzanie i analiza danych o zachowaniach użytkowników mogą być podstawą do opracowywania narzędzi i aplikacji upraszczających oraz obniżających koszty niektórych działań. Jednak te same mechanizmy, które są wykorzystywane w celu identyfikacji błędów, mogą służyć do manipulacji percepcji użytkowników, co może zwiększać ich podatność na zagrożenia w kontekście cyfrowym;

4) Zagadnienie zachowania stron, w tym kwestia właściwej etykiety (dekorum), zostało omówione jedynie w ramach krótkiej wzmianki (s. 144 – 145). Uważam, że zagadnienie to mogło zostać ocenione szerzej w kontekście tzw. równości broni (ang. *equality of arms*). Założenia systemów ADR/ODR powinny gwarantować efektywny udział stron w postępowaniach online, uwzględniając zarówno wymóg poufności, jak i poziom umiejętności informatycznych uczestników. Przykładowo, cyfrowy ADR/ODR może obejmować wstępny etap postępowania, polegający na zbieraniu informacji o problemach technicznych zgłaszanych przez strony, identyfikowaniu ich potrzeb i trudności, a także dostosowaniu rodzaju usługi lub podejścia do rozwiązania sporu. Tego rodzaju funkcjonalność może być zintegrowana z procesem informatycznym;

5) Brak uwzględnienia kwestii certyfikacji, która pełni coraz większe znaczenie w arbitrażu i szerzej procedurach ADR/ODR. Właściwa certyfikacja może stanowić rozwiązanie szeregu problemów wskazywanych przez Autorkę w monografii. Przykładem jest francuski dekret nr 2021-95 z dnia 29 stycznia 2021 r., który wprowadza zmiany w systemie certyfikacji usług związanych z internetową koncyliacją, mediacją i arbitrażem (zmieniający Dekret nr 2017-1457 z dnia 9 października 2017 r. dotyczący listy mediatorów przed sądami

⁵ Zob. szerzej raport ONZ z 2020 r. pt. "*International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities*", dostępny na <https://www.un.org/development/desa/disabilities/wp-content/uploads/sites/15/2020/10/Access-to-Justice-EN.pdf>

apelacyjnymi oraz Dekret nr 2019-1089 z dnia 25 października 2019 r. dotyczący certyfikacji usług związanych z koncyliacją, mediacją i arbitrażem online w celu sporządzania list mediatorów przez sądy apelacyjne i wdrażania certyfikacji usług online ADR). Zgodnie z Dekretem, usługi związane z internetową koncyliacją, mediacją lub arbitrażem muszą przejść audyt kontrolny;

6) Brak uwzględnienia ostatnich zmian w prawie unijnym, które mają bezpośredni wpływ na procedury arbitrażowe. Na przykład rozporządzenie Unii Europejskiej (UE) 2022/2065 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmieniające Dyrektywę 2000/31/WE (Akt o usługach cyfrowych) przewiduje w art. 21 mechanizm pozasądowego rozstrzygania sporów. Odbiorcy usługi, w tym osoby fizyczne lub podmioty, które złożyły zawiadomienia dotyczące decyzji, o których mowa w art. 20 ust. 1, mają prawo wybrać dowolny organ pozasądowego rozstrzygania sporów, który uzyskał certyfikację zgodnie z ust. 3 tego artykułu, w celu rozwiązania sporów dotyczących tych decyzji, w tym skarg, które nie zostały rozwiązane za pomocą wewnętrznego systemu rozpatrywania skarg, o którym mowa w tym artykule. Koordynator ds. usług cyfrowych w państwie członkowskim, w którym dany organ pozasądowego rozstrzygania sporów ma siedzibę, certyfikuje ten organ na maksymalny okres pięciu lat, który może zostać przedłużony, na wniosek tego organu, jeżeli organ wykaże, że spełnia wszystkie następujące warunki. Stosowane na tym poziomie rozwiązania oddziałują również na arbitraż międzynarodowy;

7) Autorka słusznie dostrzega problem bezpieczeństwa cyfrowego i poświęca mu szczegółowy komentarz na s. 127 – 140. Podobna uwaga dotyczy problematyki przetwarzania danych osobowych (s. 140 – 144). Są to ważne fragmenty recenzowanego opracowania. Szkoda jednak, że Autorka nie skorzystała w tym zakresie z wytycznych Rady Europy dotyczących ODR z 2021 r., które przewidują szereg szczegółowych rozwiązań z zakresu bezpieczeństwa cyfrowego. Kwestia ta ma kluczowe znaczenie dla rozwoju cyfrowego arbitrażu, zwłaszcza w obliczu coraz bardziej zaawansowanych i liczniejszych cyberataków. Ataki te mogą zagrażać nie tylko integralności procedur ADR/ODR, ale także zakłócać funkcjonowanie systemów zarządzania danymi, co wiąże się z ryzykiem

manipulacji oraz ujawnienia poufnych informacji. Dlatego środki techniczne i organizacyjne powinny być projektowane w sposób zwiększający odporność na tego typu zagrożenia.

Rozwiązania te powinny obejmować zarówno zapobieganie naruszeniom, jak i łagodzenie skutków potencjalnych ataków. Procedury ADR online muszą opierać się na zasadach „bezpieczeństwa w fazie projektowania” (ang. *security by design*) oraz „bezpieczeństwa domyślnego” (ang. *security by default*). Oznacza to, że już na etapie projektowania i tworzenia technologii używanych w mechanizmach ADR online należy uwzględniać środki ochrony poufności (kontrola dostępu, uwierzytelnianie), integralności (zapobieganie zmianom i usuwaniu danych) oraz dostępności (zapobieganie zakłóceniom i ograniczeniom dostępu).

W ostatnim, piątym rozdziale Autorka omawia problematykę cyfryzacji i wykorzystania nowych technologii w arbitrażu międzynarodowym w kontekście celów zrównoważonego rozwoju, a także zwraca uwagę na nowe trendy, takie jak *green arbitration*, tzw. „arbitrzy AI” oraz arbitraż oparty na blockchain. Analiza prowadzi Autorkę do wniosku, że brakuje szczegółowych międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących nowych mechanizmów rozstrzygania sporów. W ich miejsce międzynarodowe trybunały arbitrażowe opracowują własne regulaminy, aby dostosować się do dynamicznych zmian wynikających z rozwoju technologicznego. W praktyce stosowane są rozwiązania o charakterze „*soft law*”.

W rozdziale tym za szczególnie interesujące należy uznać przytoczenie chińskich rozwiązań (s. 154 – 163), które, choć nie ograniczają się do arbitrażu, to jednak inspirują dyskusję również w kontekście ADR. Autorka umiejętnie uwzględnia to zagadnienie ilustrując je hasłem „*Smart courts to smart arbitration*”. Brakuje jednak krytyki tych rozwiązań. A przecież Autorka w innym miejscu trafnie krytykuje koncepcję „AI Judges” (s. 167), która jawi się jako przerażająca wizja przyszłości. Oceniając negatywnie to rozwiązanie, przedstawia interesującą alternatywę w postaci „*AI augmented arbitrators*” (s. 169). Słusznie odwołuje się do tych przepisów krajowych, z których wynika wyraźny wymóg udziału osoby (człowieka) w procedurze rozstrzygania sporów (ang. „*human in the loop*”). Błędem merytorycznym jest wskazanie Estonii, jako państwa, która wprowadziło zaawansowane algorytmy w sądownictwie. Jest to oparte na fałszywej informacji (podanej m.in. w znanym

artykule Wired z 2019 r.), która została już kilka lat temu sprostowana przez Estońskie Ministerstwo Sprawiedliwości (zob. także *Use of AI and algorithmic systems in the justice system*, Basic paper for the 74th Annual Conference of the Presidents of the Higher Regional Courts, the Court of Appeal, the Bavarian Supreme Court and the Federal Court of Justice from 23 to 25 May 2022 in Rostock, s. 38 – 39).

Interesujące jest omówienie koncepcji Blockchain Arbitration oraz Kleros Court i Juris. Brakuje natomiast uwzględnienia doświadczeń z Kanady (ADRIC), która jest wiodącym państwem w tym zakresie. Brakuje też uwzględniania koncepcji „multidoor”⁶ czy „one stop shop”, do których Autorka odniosła się w innych opracowaniach (np. M. Łągiewska, *International Dispute Resolution of BRI-Related Cases: Changes and Challenges*, Journal of Contemporary China 2022).

Ostatni fragment monografii zawiera końcowe wnioski i zalecenia dotyczące cyfryzacji i nowych technologii w arbitrażu międzynarodowym. Główne kwestie można podsumować następująco.

Prawo arbitrażu międzynarodowego nie nadąża za zmianami technologicznymi, co jest stwierdzeniem oczywistym. Według Autorki istnieje zatem potrzeba reinterpretacji istniejących konwencji i przepisów w świetle nowych technologii, a nie tworzenia całkowicie nowych regulacji, z czym się zgadzam. Wiodące instytucje arbitrażowe zaktualizowały już swoje regulaminy i przyjęły instrumenty "miękkiego prawa", aby wypełnić luki w formalnym prawie międzynarodowym. Ponadto, pandemia COVID-19 przyspieszyła adopcję narzędzi cyfrowych i zdalnych postępowań w arbitrażu. Pokazało to zdolność arbitrażu do szybkiego dostosowywania się do nowych okoliczności.

W ocenie Autorki nowe technologie oferują korzyści takie jak zwiększona efektywność, niższe koszty i lepszy dostęp do wymiaru sprawiedliwości. Jednak stwarzają też wyzwania związane z cyberbezpieczeństwem, ochroną danych i należytym procesem. Do kluczowych obszarów, na które wpływa cyfryzacja, należą elektroniczne systemy

⁶ Zob. R.C. Hartendorp, S.P.S. Haricharan, T. Lubbers, *Access portals for citizens and small businesses A comparative study on routes for solving legal problems*, Leiden, April 2024, with assistance of K. Arres

składania i zarządzania sprawami, zdalne posiedzenia, wykorzystanie narzędzi AI do zadań takich jak przegląd dokumentów, arbitraż oparty na blockchain. Problemy te zostały prawidłowo zidentyfikowane.

Kluczowymi zaleceniami według Autorki są: potrzeba reinterpretacji istniejących konwencji i praw arbitrażowych w celu uwzględnienia nowych technologii, zamiast tworzenia całkowicie nowych instrumentów, opracowanie bardziej szczegółowych wytycznych *soft law* dotyczących wykorzystania technologii, w oparciu o istniejące wysiłki instytucji arbitrażowych, zapewnienie, że nowe technologie respektują fundamentalne zasady arbitrażu, takie jak autonomia stron, należyty proces i równe traktowanie oraz zapewnienie szkoleń dla arbitrów i pełnomocników w zakresie efektywnego i bezpiecznego korzystania z nowych technologii. Są to dosyć ogólne postulaty. Autorka uzupełnia jej jednak o dodatkowe spostrzeżenia. Wskazuje, że konieczne jest ustanowienie jasnych protokołów dotyczących kwestii takich jak cyberbezpieczeństwo, ochrona danych i wykorzystanie narzędzi AI w arbitrażu, uwzględnienie wpływu arbitrażu na środowisko i promowanie praktyk „zielonego arbitrażu” umożliwionych przez technologię, kontynuowanie badań nad nowymi technologiami, takimi jak arbitrzy AI i arbitraż oparty na blockchain, aby przygotować się na przyszłe zmiany, utrzymanie elastyczności w przepisach i procedurach arbitrażowych, aby umożliwić ciągłe innowacje technologiczne.

W podsumowaniu Autorka trafnie stwierdza, że choć cyfryzacja stwarza wyzwania, oferuje również znaczące możliwości poprawy międzynarodowego arbitrażu, jeśli zostanie właściwie wprowadzona przy pomocy zaktualizowanych regulacji, wytycznych i w oparciu o dobre praktyki. Potrzebna będzie ciągła adaptacja, w miarę jak technologia będzie się nadal rozwijać.

II. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

Habilitantka starannie przygotowała swój dorobek do oceny. Autoreferat oraz inne załączniki w zwięzły i przejrzysty sposób opisują Jej całościowy dorobek. Dokumentacja przygotowana na potrzeby postępowania habilitacyjnego świadczą o Jej wysokiej

sprawności językowej. Drobnym błędem jest zamieszczenie publikacji *The New Landscape of Arbitration in View of Digitalization* [w:] *The Impact of Covid on International Disputes. International and Comparative Business Law and Public Policy*, red. S. Lalani, S.G. Shapiro, Brill 2022, ss. 208-217, podwójnie, zarówno jako artykułu, jak i rozdziału w monografii.

Osiągnięcia naukowe dr Magdaleny Łągiewskiej oceniam pozytywnie. Habilitantka wykazuje się dużą aktywnością naukową w wielu obszarach badawczych, obejmujących w szczególności polubowne metody rozwiązywania sporów, prawo materialne chińskie, prawo dziedzictwa kultury oraz wybrane zagadnienia z teorii i filozofii prawa.

Jej dorobek obejmuje 52 publikacje naukowe, w tym monografię autorską, monografię dwuautorską, 18 rozdziałów w monografiach wieloautorskich, 22 artykuły w czasopismach naukowych, 2 edytoriale, 3 tłumaczenia tekstów na język polski oraz 3 recenzje. Jest zatem bardzo pracowita. Na szczególną uwagę zasługują publikacje w prestiżowych wydawnictwach międzynarodowych, takich jak Brill, Cambridge University Press, Routledge, Taylor&Francis, Springer i Edward Elgar Publishing, oraz artykuły w wysoko punktowanych czasopismach, jak *Journal of Contemporary China* (140 pkt, IF: 2,4). Warto podkreślić, że publikacje te ukazały się jako rozdziały w książkach albo artykuły w czasopismach naukowych nakładem wiodących wydawnictw na skalę światową, m.in. Brill, Cambridge University Press, Routledge, Taylor&Francis, Springer oraz Edward Elgar Publishing. Są to czasami krótsze opracowania, ale zawsze zawierają istotne źródła oraz wartościowe spostrzeżenia. Charakteryzują się dobrym językiem i są atrakcyjne dla czytelników zainteresowanych nie tylko prawem, ale także kulturą azjatycką. Pojawiają się w nich oryginalne i interesujące ujęcia prawa własności intelektualnej w kontekście chińskim oraz szerszym azjatyckim.

Warto wyróżnić liczne prace autorki w języku angielskim, ze względu na ich większe oddziaływanie na zagraniczną doktrynę. Jako przykłady można wskazać opracowanie *Aesthetics of Trademarks with an Asian Flavour*, opublikowane w *International Journal for the Semiotics of Law* 2024 zawierające ciekawe ujęcie znaków towarowych w perspektywie kultury chińskiej bądź napisane wspólnie z K. Zeidlerem, *Bruce Lee's Case: Intellectual Property vs. Free Access to Culture and Protection of Public Interest*, *Journal of the Polish*

Section of IVR 2020, No. 3(24), ss. 79-92. W zakresie problematyki oznaczeń geograficznych uwagę zwraca tekst *Geographical Indications under Chinese Law*, Ukrainian Journal of Sinology Studies 2021, Issue 4, ss. 55-62.

Istotną część dorobku stanowią artykuły dotyczące ADR/ODR, ze szczególnym uwzględnieniem nowych technologii. Tu wyróżnia się opracowanie *New Technologies in International Arbitration: A Game-Changer?*, International Journal for the Semiotics of Law” 2024, vol. 37, no. 3, ss. 851-864, gdzie Autorka słusznie odwołuje się i przybliża koncepcje sformułowane w atrakcyjny sposób przez Richarda Susskinda (a czasem pomijane w polskiej literaturze). Omawia też cyfrowe platformy oraz dorobek UNCITRAL. Przedstawia ocenę konwencji nowojorskiej z 1958 r. w kontekście nowych technologii. W pigułce zarysowane są tu główne problemy prawne. Z kolei o koncepcji ‘one-stop shop’ pisze w tekście *International Dispute Resolution of BRI-Related Cases: Changes and Challenges*, Journal of Contemporary China 2022.

Na rozwój arbitrażu chińskiego w kontekście ustawy modelowej UNCITRAL zwraca uwagę w opracowaniu *Arbitration with Chinese Characteristics and Its Long Pathway Towards International Standards*, Brazilian Journal of Alternative Dispute Resolution 2023, no. 9, ss. 191-204 a także *Alternative dispute resolution mechanisms in China: recent developments and challenges ahead [w:] A pathway to the future of ADR: comparative perspectives from around the world*, red. Dhiman Ashu, Łągiewska Magdalena, Erickson Robertshaw Maureen, MediateGuru 2020, ss. 57-67.

Rozwój narzędzi informatycznych w czasie pandemii w świetle prawa chińskiego zawiera interesujące opracowanie M., *COVID-19 and Dispute Resolution in China: Trends in Arbitration and Litigation*, Asian Journal of Comparative Law 2023, vol. 18, no. 1, ss. 81-90. Zagadnienia te zostały ponadto dobrze i syntetycznie przedstawione w tekście *The New Landscape of Arbitration in View of Digitalization [w:] The Impact of Covid on International Disputes. International and Comparative Business Law and Public Policy*, red. S. Lalani, S.G. Shapiro, Brill 2022, ss. 208-217.

Na uznanie zasługuje także przygotowanie tekstu dotyczącego prawa chińskiego w języku francuskim - *Droit Chinois Traditionnel: Vision des Confucianistes et Légistes*, International Journal for the Semiotics of Law – Revue internationale de Sémiotique juridique 2022, Vol. 35, ss. 479–492.

III. Pozostałe aktywności naukowe

1. Projekty badawcze

Habilitationka wykazała się znaczącą aktywnością w zakresie realizacji projektów badawczych. Na szczególną uwagę zasługują następujące osiągnięcia:

1) Udział w prestiżowym grantie badawczym finansowanym przez European Research Council (ERC) pt. „*China, Law and Development*”, realizowanym na University of Oxford pod kierownictwem prof. Matthew Eri. Habilitationka dołączyła do zespołu w grudniu 2020 r. jako Research Associate, prowadząc badania w klastrze „*Dispute Resolution*”. Efektem tej współpracy była m.in. publikacja artykułu w czasopiśmie „*Asian Journal of Comparative Law*” wydawanym przez Cambridge University Press;

2) Udział w projekcie badawczym „*Studium nad zagraniczną strategią komunikacji wierszy Zhenjiang*” realizowanym pod kierownictwem Li Hongyan z Jiangsu University w Chinach. Projekt ten skupiał badaczy z czterech uniwersytetów z Chin, Polski i Ghany, a jego celem było zbadanie wpływu rozpowszechniania kultury poetyckiej za granicą na kształtowanie wizerunku miasta Zhenjiang;

3) Kierowanie czterema grantami krajowymi:

a) UGrants-first (nr 1220/118/2021) pt. „Rozwiązywanie sporów wynikających z Inicjatywy Pasa i Szlaku”. Rezultatem tego projektu była publikacja artykułu w prestiżowym czasopiśmie „*Journal of Contemporary China*”;

b) UGrants-start (nr 1220/110/2022) dotyczący rozwoju cyfryzacji i wykorzystania sztucznej inteligencji w rozwiązywaniu sporów na przykładzie Chińskiej Republiki Ludowej;

c) UGrants-start (nr 1220/187/2023) pt. „Cyfrowy Jedwabny Szlak w kontekście celów zrównoważonego rozwoju”;

d) UGrants-start (nr 1220/125/2024) poświęcony użyciu generatywnej sztucznej inteligencji w międzynarodowym arbitrażu handlowym.

Powyższe projekty badawcze świadczą o zdolności Habilitantki do pozyskiwania środków na badania oraz o jej umiejętności kierowania zespołami badawczymi. Tematyka realizowanych projektów ściśle koresponduje z głównym nurtem jej zainteresowań naukowych, koncentrującym się wokół międzynarodowego arbitrażu handlowego, prawa chińskiego oraz wpływu nowych technologii na rozwiązywanie sporów międzynarodowych.

2. Staże badawcze

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych Habilitantka odbyła następujące staże badawcze:

1) Trzyletni staż na East China University of Political Science and Law w Szanghaju w formie studiów doktoranckich w języku chińskim, zakończony uzyskaniem drugiego stopnia doktora nauk prawnych w czerwcu 2020 r. (specjalizacja: prawo międzynarodowe, międzynarodowy arbitraż handlowy). Ten długoterminowy pobyt badawczy pozwolił Habilitantce na pogłębienie wiedzy z zakresu międzynarodowego arbitrażu handlowego pod kierunkiem prof. Liu Xiaohong;

2) Półroczny staż w sądzie arbitrażowym w Szanghaju (Shanghai International Arbitration Center/Shanghai International Economic and Trade Arbitration Commission). Doświadczenie to umożliwiło Habilitantce bezpośredni udział w postępowaniach arbitrażowych oraz analizę wyroków arbitrażowych w języku angielskim i chińskim;

3) Prestiżowe stypendium Asia Global Fellows 2024 w Asia Global Institute na University of Hong Kong. W ramach tego trzymiesięcznego stażu badawczego (sierpień-listopad 2024) Habilitantka realizowała projekt „*Przywództwo w dominacji cyfrowej: od Wschodu do Zachodu*”;

Odbyte staże badawcze świadczą o międzynarodowym charakterze działalności naukowej Habilitantki oraz jej zdolności do nawiązywania współpracy z renomowanymi ośrodkami naukowymi za granicą. Szczególnie cenny wydaje się być długoterminowy pobyt w Chinach, który pozwolił Habilitantce na dogłębne poznanie chińskiego systemu prawnego oraz praktyki arbitrażowej, co znajduje odzwierciedlenie w jej dorobku naukowym.

3. Istotna aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej

Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w wielu instytucjach naukowych w kraju i za granicą:

1) Udział we wspomnianym wyżej w grancie badawczym European Research Council (ERC) realizowanym na University of Oxford. Habilitantka dołączyła do międzynarodowego zespołu badawczego projektu „*China, Law and Development*” w grudniu 2020 r. jako Research Associate;

2) Członkostwo w zespole badawczym w Chinach realizującym projekt „*Studium nad zagraniczną strategią komunikacji wierszy Zhenjiang*” pod kierownictwem Li Hongyan z Jiangsu University;

3) Staż badawczy na East China University of Political Science and Law w Szanghaju w formie 3-letnich studiów doktoranckich, zakończony uzyskaniem drugiego stopnia doktora nauk prawnych w czerwcu 2020 r.;

4) Półroczny staż w sądzie arbitrażowym w Szanghaju (Shanghai International Arbitration Center);

5) Wizyta naukowa na Ocean University of China w Qingdao w ramach programu Erasmus+;

- 6) Udział w konferencji na European University Institute we Florencji;
- 7) Wykłady gościnne na zagranicznych uczelniach, m.in.:
 - Jiangsu University (Chiny);
 - University of Ghana;
 - University of the West Indies (Barbados);
 - Ocean University of China.
- 8) Członkostwo w międzynarodowych stowarzyszeniach naukowych, m.in.:
 - International Law Association;
 - European China Law Studies Association;
 - Asian Law and Society;
 - British Association of Chinese Studies.

Uwzględnić tu należy członkostwo Habilitantki w międzynarodowych instytucjach arbitrażowych, takich jak Chartered Institute of Arbitrators (Londyn), Hong Kong International Arbitration Centre, London Court of International Arbitration oraz Singapore International Arbitration Centre.

Powyższe aktywności świadczą o intensywnej współpracy naukowej Habilitantki z wieloma prestiżowymi zagranicznymi ośrodkami naukowymi, szczególnie w zakresie prawa chińskiego i międzynarodowego arbitrażu handlowego.

4. Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę

Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę Habilitantki jest również pozytywna. Wykazuje się znaczącą aktywnością w tych obszarach, co świadczy o Jej zaangażowaniu w życie akademickie i popularyzację nauki. Wysoki stopień Jej zaangażowania w życie akademickie, zdolności organizacyjne oraz skuteczność w promowaniu wiedzy o Chinach zasługuje na wysoką ocenę. Działalność ta nie tylko

wzbogaca ofertę edukacyjną Uniwersytetu Gdańskiego, ale także przyczynia się do budowania mostów kulturowych i naukowych między Polską a Chinami.

Habilitantka prowadzi szeroki zakres zajęć dydaktycznych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego oraz innych wydziałach. Jej oferta dydaktyczna obejmuje wykłady i ćwiczenia z zakresu prawa międzynarodowego publicznego, prawa humanitarnego, prawa dyplomatycznego i konsularnego, zajęcia specjalistyczne, takie jak ochrona dóbr kultury w czasie konfliktów zbrojnych czy przestępczość międzynarodowa, kursy praktyczne, w tym warsztaty dyplomatyczne i mediacyjne, zajęcia w języku angielskim dla studentów programu Erasmus.

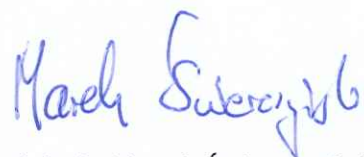
Warto podkreślić, że Habilitantka prowadzi również seminaria w formie tutoringu oraz pełni funkcję promotora i recenzenta prac licencjackich. Jest także promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim, co świadczy o Jej rosnącym doświadczeniu w kształceniu młodej kadry naukowej. Wykazuje się znaczącą aktywnością organizacyjną, pełniąc szereg funkcji na Uniwersytecie Gdańskim (m.in. jako pełnomocnik Dziekana ds. Współpracy z Chinami). Szczególnie imponująca jest jej działalność jako Dyrektora Instytutu Konfucjusza. W tej roli zorganizowała liczne wydarzenia kulturalne, warsztaty i konkursy promujące kulturę i język chiński, w tym obchody Chińskiego Nowego Roku, warsztaty kaligrafii, malarstwa chińskiego, sztuki parzenia herbaty, konkursy językowe i fotograficzne oraz wykłady gościnne ekspertów z zakresu kultury i prawa chińskiego. Habilitantka aktywnie angażuje się w popularyzację nauki np. współorganizację wydarzeń takich jak Festiwal Azjatycki w UG.

Należy podkreślić, że działania te wykraczają poza środowisko akademickie, docierając do szerszej publiczności i promując wiedzę o kulturze i prawie chińskim.

WNIOSEK KOŃCOWY

W konkluzji stwierdzam, że dr Magdalena Łągiewska spełnia wymogi ustawowe w procesie procedowania postępowania habilitacyjnego. Przedstawiona rozprawa

habilitacyjna, jak i pozostały dorobek naukowy doktor Magdaleny Łągiewskiej stanowią znaczny i wielu aspektach oryginalny wkład w rozwój polskiej nauki prawa.

dr hab. Marek Świerczyński